

Ένταξη της διάστασης του φύλου στην εκτίμηση κινδύνων

Απαιτούνται συνεχείς προσπάθειες για τη βελτίωση των συνθηκών εργασίας τόσο των γυναικών όσο και των ανδρών. Ωστόσο, η από άποψη φύλου ουδέτερη προσέγγιση της εκτίμησης και της πρόληψης κινδύνων μπορεί να έχει ως συνέπεια να υποτιμηθούν ή ακόμη να αγνοηθούν εντελώς οι κίνδυνοι για τις γυναίκες. Όταν αναφερόμαστε στους κινδύνους στην εργασία, είναι πιθανότερο να σκεφτούμε τους άνδρες που απασχολούνται σε κλάδους οι οποίοι παρουσιάζουν τους μεγαλύτερους κινδύνους πρόκλησης ατυχημάτων, όπως τις οικοδομές ή τα αλιευτικά σκάφη, παρά τις γυναίκες που απασχολούνται σε υγειονομικές ή κοινωνικές υπηρεσίες ή σε νέους τομείς όπως είναι τα

τηλεφωνικά κέντρα. Προσεκτική εξέταση των πραγματικών συνθηκών εργασίας καταδεικνύει ότι τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες μπορούν να αντιμετωπίσουν σοβαρούς κινδύνους στην εργασία. Εξάλλου, η διευκόλυνση της εργασίας των γυναικών καθιστά την εργασία των ανδρών επίσης πιο άνετη. Είναι, συνεπώς, σημαντικό να περιλαμβάνονται τα θέματα που αφορούν το φύλο στην εκτίμηση κινδύνων. Η «ένταξη της διάστασης του φύλου» στην πρόληψη κινδύνων αποτελεί σήμερα στόχο της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁽¹⁾. Στον παρακάτω πίνακα αναφέρονται ορισμένα παραδείγματα κινδύνων στους κλάδους όπου απασχολούνται κυρίως γυναίκες.

Πίνακας 1. Παραδείγματα κινδύνων στους κλάδους με υψηλό ποσοστό γυναικών εργαζομένων

Κλάδος	Παραδείγματα παραγόντων κινδύνου και προβλημάτων υγείας			
	Βιολογικοί	Φυσικοί	Χημικοί	Ψυχοκοινωνικοί
Υγειονομική περίθαλψη	Λοιμώδη νοσήματα, π.χ. εκ μεταγγίσεως, του αναπνευστικού συστήματος κλπ.	Χειροκίνητη διακίνηση και επίπονες στάσεις, ιονίζουσα ακτινοβολία	Προϊόντα καθαρισμού, αποστείρωσης και απολύμανσης, ναρκωτικά, αναισθητικά αέρια	«Εργασία που απαιτεί συναισθηματική ένταση», εργασία σε βάρδιες και νυχτερινή εργασία, βίαιη συμπεριφορά των πελατών και του κοινού
Εργαζόμενοι σε παιδικούς σταθμούς	Λοιμώδη νοσήματα, π.χ. ιδιαίτερα του αναπνευστικού συστήματος	Χειροκίνητη διακίνηση, επίπονες στάσεις	Χειροκίνητη διακίνηση, επίπονες στάσεις	Παρατεταμένη ορθοστασία, προβλήματα φωνής
Καθαρισμός	Λοιμώδεις νόσοι, δερματίτιδες	Χειροκίνητη διακίνηση, επίπονες στάσεις, ολισθήσεις και πτώσεις, υγρά χέρια	Προϊόντα καθαρισμού	Ειδικό ωράριο, βία, π.χ. εργασία σε απομόνωση ή αργά
Παραγωγή τροφίμων	Λοιμώδεις νόσοι, π.χ. που μεταδίδονται από τα ζώα, από ευρώτα (μούχλα), σπόρια, οργανική σκόνη	Επαναλαμβανόμενες κινήσεις, π.χ. σε εργασίες συσκευασίας ή σφαγεία, τραυματισμοί με μαχαίρι, χαμηλή θερμοκρασία, θόρυβος	Κατάλοιπα φυτοφαρμάκων, αποστειρωτικά, καρυκεύματα και πρόσθετα ευαισθητοποιητικά	Άγχος που συνδέεται με επαναλαμβανόμενη εργασία σε γραμμές συναρμολόγησης
Εργασία σε εσπιατόρια	Δερματίτιδες	Χειροκίνητη διακίνηση, επαναλαμβανόμενος τεμαχισμός, κοψίματα με μαχαίρι και εγκαύματα, ολισθήσεις και πτώσεις	Παθητικό κάπνισμα, καθαριστικά	Άγχος που οφείλεται σε απαιτητική εργασία, επαφές με το κοινό, βία και παρενόχληση
Κλωστοϋφαντουργία και βιομηχανία ρουχισμού	Οργανική σκόνη	Θόρυβος, επαναλαμβανόμενες κινήσεις και επίπονες στάσεις, τρυπητήματα με βελόνη	Βαφές και άλλα χημικά προϊόντα, στα οποία συμπεριλαμβάνεται η φορμαλδεΰδη και τα οποία χρησιμοποιούνται σε υφάσματα που δεν χρειάζονται σιδέρωμα και σε διαλύτες για την αφαίρεση κηλίδων, σκόνη	Άγχος που συνδέεται με επαναλαμβανόμενη εργασία σε γραμμές συναρμολόγησης
Στεγνοκαθαριστήρια	Μολυσμένα λευκά είδη, π.χ. σε νοσοκομεία	Χειροκίνητη διακίνηση και επίπονες στάσεις, υψηλή θερμοκρασία	Διαλύτες που χρησιμοποιούνται στο στεγνό καθαρισμα	Άγχος που συνδέεται με επαναλαμβανόμενη και γρήγορη εργασία
Κεραμική		Επαναλαμβανόμενες κινήσεις, χειροκίνητη διακίνηση	Σκόνη σμάλτου, μολύβδου και πυριτίου	Άγχος που συνδέεται με επαναλαμβανόμενη εργασία σε γραμμές συναρμολόγησης
«Ελαφριά» βιομηχανία	«Ελαφριά» βιομηχανία	Επαναλαμβανόμενες κινήσεις, π.χ. εργασίες συναρμολόγησης, επίπονες στάσεις, χειροκίνητη διακίνηση	Χημικά προϊόντα που χρησιμοποιούνται στη μικροηλεκτρονική	Άγχος που συνδέεται με επαναλαμβανόμενη εργασία σε γραμμές συναρμολόγησης
Τηλεφωνικά κέντρα		Προβλήματα των φωνητικών οργάνων που συνδέονται με την ομιλία, επίπονες στάσεις, καθιστική στάση για υπερβολικά μεγάλο χρονικό διάστημα	Χαμηλή ποιότητα του αέρα εσωτερικού χώρου	Άγχος που συνδέεται με τις επαφές με το κοινό, τον γρήγορο ρυθμό της εργασίας και την επαναλαμβανόμενη εργασία
Εκπαίδευση	Λοιμώδη νοσήματα, π.χ. του αναπνευστικού συστήματος, ιλαρά	Παρατεταμένη ορθοστασία, προβλήματα φωνής	Χαμηλή ποιότητα του αέρα εσωτερικού χώρου	Εργασία που απαιτεί συναισθηματική ένταση, βία
Κομμωτική		Επίπονες στάσεις, επαναλαμβανόμενες κινήσεις, παρατεταμένη ορθοστασία, υγρά χέρια, κοψίματα	Χημικά σπρέι, βαφές κλπ.	Άγχος που συνδέεται με τις επαφές με το κοινό και τον γρήγορο ρυθμό της εργασίας
Εργασίες γραφείου		Επαναλαμβανόμενες κινήσεις, επίπονες στάσεις, ραχιαλγία από καθιστική στάση	Χαμηλή ποιότητα του αέρα εσωτερικού χώρου, αναθυμιάσεις από φωτοαντιγραφικά μηχανήματα	Άγχος, π.χ. που συνδέεται με την έλλειψη ελέγχου της εργασίας, συχνές διακοπές, μονότονη εργασία
Γεωργία	Λοιμώδεις νόσοι, π.χ. που μεταδίδονται από τα ζώα, από ευρώτα (μούχλα), σπόρια, οργανική σκόνη	Χειροκίνητη διακίνηση, επίπονες στάσεις, ακατάλληλος εξοπλισμός εργασίας και προστατευτικός ρουχισμός, υψηλή θερμοκρασία, χαμηλή θερμοκρασία, υγρασία	Φυτοφάρμακα	

⁽¹⁾ «Προσαρμογή στις αλλαγές της εργασίας και της κοινωνίας: μια νέα κοινοτική στρατηγική υγείας και ασφάλειας 2002-2006». Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, COM(2002) 118 τελικό.

Πρότυπο για τη διενέργεια αξιολογήσεων κατά τρόπο που να λαμβάνεται υπόψη η διάσταση του φύλου

Οι αξιολογήσεις κινδύνου πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τα θέματα που αφορούν το φύλο, τις διαφορές και τις διακρίσεις του φύλου. Η εργασία, η οργάνωση της εργασίας και ο εξοπλισμός πρέπει να σχεδιάζονται με σκοπό την προσαρμογή τους στους εργαζομένους και όχι το αντίστροφο. Η αρχή αυτή αναγνωρίζεται από τη νομοθεσία της ΕΕ. Η νομοθεσία απαιτεί από τους εργοδότες να διαχειρίζονται τους κινδύνους με βάση την εκτίμηση κινδύνων. Η διαχείριση αυτή περιλαμβάνει πέντε στάδια:

1. προσδιορισμός των κινδύνων,
2. εκτίμηση των κινδύνων,
3. εφαρμογή των λύσεων,
4. παρακολούθηση,
5. ανάλυση.

Ακολουθούν ορισμένες προτάσεις, ούτως ώστε η διαδικασία να λαμβάνει υπόψη τη διάσταση του φύλου. Δεδομένου ότι υπάρχουν διαφορές μεταξύ των φύλων σε ποικίλα και ευρύτερα θέματα που σχετίζονται με τις συνθήκες εργασίας, όπως η σεξουαλική παρενόχληση, η διάκριση, η συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων στο χώρο εργασίας και οι συγκρούσεις μεταξύ οικογενειακής και επαγγελματικής ζωής, απαιτείται μια ολιστική προσέγγιση της πρόληψης των κινδύνων. Στόχος είναι επίσης ο προσδιορισμός των λιγότερο εμφανών κινδύνων και προβλημάτων υγείας, τα οποία είναι περισσότερο συνηθισμένα στις γυναίκες.

Βασικά θέματα που αφορούν την εκτίμηση των κινδύνων κατά τρόπο που να λαμβάνεται υπόψη η διάσταση του φύλου

- Θετική συμμετοχή, καθώς και να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη τα θέματα που αφορούν τα φύλα.
- Εξέταση της πραγματικής κατάστασης στην εργασία.
- Συμμετοχή όλων των εργαζομένων, ανδρών και γυναικών, σε όλα τα στάδια.
- Αποφυγή της εκ των προτέρων διατύπωσης υποθέσεων σχετικά με τη φύση των κινδύνων και τα άτομα που διατρέχουν κίνδυνο.

Στάδιο 1: Προσδιορισμός των κινδύνων. Παραδείγματος χάρι, να λαμβάνεται υπόψη η διάσταση του φύλου με τον ακόλουθο τρόπο:

- να προσδιορίζονται οι κίνδυνοι τόσο στα ανδροκρατούμενα όσο και στα γυναικοκρατούμενα επαγγέλματα
- να προσδιορίζονται οι κίνδυνοι για την υγεία, καθώς και οι κίνδυνοι για την ασφάλεια
- να υποβάλλονται, με διαρθρωμένο τρόπο, ερωτήσεις στις γυναίκες και τους άνδρες εργαζομένους σχετικά με τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν στην εργασία
- να αποφεύγεται η διατύπωση αρχικών υποθέσεων σχετικά με ό,τι μπορεί να θεωρηθεί «άνευ σημασίας»
- να λαμβάνεται υπόψη το σύνολο του εργατικού δυναμικού, π.χ. καθαριστές, γραμματείς
- να μην αγνοούνται οι εργαζόμενοι υπό καθεστώς μερικής απασχόλησης, οι προσωρινά απασχολούμενοι και οι απασχολούμενοι μέσω γραφείων εύρεσης εργασίας, καθώς και οι εργαζόμενοι σε αναρωτική άδεια κατά τη διενέργεια της αξιολόγησης
- να ενθαρρύνονται οι γυναίκες να αναφέρουν τα προβλήματα που θεωρούν ότι επηρεάζουν την ασφάλεια και την υγεία τους στην εργασία, καθώς και τα προβλήματα υγείας που ενδέχεται να συνδέονται με την εργασία
- να εξετάζονται και να διερευνώνται τα ευρύτερα θέματα υγείας και ασφάλειας.

Στάδιο 2: Εκτίμηση των κινδύνων. Παραδείγματος χάρι, να λαμβάνεται υπόψη η διάσταση του φύλου με τον ακόλουθο τρόπο:

- να λαμβάνονται υπόψη τα καθήκοντα που πράγματι εκτελέστηκαν και το πραγματικό εργασιακό περιβάλλον
- να μην διατυπώνονται υποθέσεις σχετικά με την έκθεση σε κινδύνους αποκλειστικά με βάση τον τίτλο ή την περιγραφή της θέσης
- να ιεραρχούνται οι κίνδυνοι με προσοχή για την εξάλειψη προκαταλήψεων όσον αφορά το φύλο
- να συμμετέχουν οι γυναίκες εργαζόμενοι στην εκτίμηση των κινδύνων. Να εξετάζεται η δυνατότητα διοργάνωσης κύκλων υγείας και μεθόδων προσδιορισμού των κινδύνων. Οι συμμετοχικές παρεμβάσεις για την καταπολέμηση του άγχους και την εργονομία μπορούν να παράσχουν ορισμένες μεθόδους
- να εξασφαλίζεται η διενέργεια των εκτιμήσεων από άτομα επαρκώς ενημερωμένα και καταρτισμένα σε θέματα που αφορούν τα φύλα στον τομέα της επαγγελματικής ασφάλειας και υγείας
- να εξασφαλίζεται ότι τα εργαλεία και μέσα που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση λαμβάνουν υπόψη τα θέματα που αφορούν τόσο τις γυναίκες όσο και τους άνδρες εργαζομένους. Σε περίπτωση που αυτό δεν συμβαίνει, είναι απαραίτητη η προσαρμογή των εργαλείων
- οι εξωτερικοί αξιολογητές πρέπει να ενημερώνονται σχετικά με την υιοθέτηση προσέγγισης που να λαμβάνει υπόψη τις διαφορές των δύο φύλων. Πρέπει να ελέγχεται ότι οι αξιολογητές διαθέτουν τις κατάλληλες ικανότητες
- να δίδεται προσοχή στα θέματα που αφορούν το φύλο, όταν προγραμματίζονται αλλαγές στο χώρο εργασίας και εξετάζονται οι συνέπειες των αλλαγών αυτών στην ΕΑΥ.

Παραδείγματος χάρι, όσον αφορά το άγχος πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα ακόλουθα:

- συνδυασμός επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής, και τα ωράρια εργασίας των γυναικών και των ανδρών
- προοπτικές σταδιοδρομίας
- παρενόχληση
- παράγοντες συναισθηματικής έντασης

- μη προγραμματισμένες διακοπές και ταυτόχρονη εκτέλεση πολλών καθηκόντων.

Παραδείγματος χάρι, όσον αφορά την αναπαραγωγική υγεία:

- πρέπει να εξετάζονται οι κίνδυνοι για την αναπαραγωγή που διατρέχουν τόσο οι άνδρες όσο και οι γυναίκες
- να εξετάζονται όλοι οι τομείς αναπαραγωγικής υγείας, όχι μόνο η εγκυμοσύνη.

Όσον αφορά τις μυοσκελετικές παθήσεις, για παράδειγμα:

- να εξετάζεται με αυστηρά κριτήρια η «ελαφριά» εργασία. Κατά πόσο απαιτείται στατική μείκη προσπάθεια; Πρέπει ο εργαζόμενος να είναι όρθιος για μεγάλο χρονικό διάστημα; Ποιο είναι το βάρος των φορτίων που διακινούνται στην πραγματικότητα και με ποια συχνότητα;

Στάδιο 3: Εφαρμογή των λύσεων. Παραδείγματος χάρι, να λαμβάνεται υπόψη η διάσταση του φύλου με τον ακόλουθο τρόπο:

- ο στόχος πρέπει να είναι η εξάλειψη των κινδύνων στην πηγή, ώστε οι χώροι εργασίας να καταστούν ασφαλείς και υγιεινοί για το σύνολο των εργαζομένων. Συμπεριλαμβάνονται οι κίνδυνοι για την αναπαραγωγική υγεία
- η προσοχή πρέπει να επικεντρώνεται σε διάφορους πληθυσμούς και στην προσαρμογή της εργασίας και των μέτρων πρόληψης στους εργαζομένους. Παραδείγματος χάρι, η επιλογή προστατευτικού εξοπλισμού, σύμφωνα με τις ατομικές ανάγκες, κατάλληλο για γυναίκες και τον «μη αντιπροσωπευτικό» άνδρα
- απαιτείται η συμμετοχή των γυναικών εργαζομένων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και στην εφαρμογή των λύσεων
- να εξασφαλιστεί ότι παρέχονται στις γυναίκες όπως και στους άνδρες εργαζομένους πληροφορίες και κατάρτιση στον τομέα της ΕΑΥ σχετικά με το επάγγελμά τους, τις συνθήκες εργασίας και τις συνέπειες για την υγεία. Να εξασφαλίζεται η συμμετοχή των εργαζομένων με καθεστώς μερικής απασχόλησης και των προσωρινών εργαζομένων.

Στάδια 4 και 5: Παρακολούθηση και ανάλυση. Παραδείγματος χάρι, να λαμβάνεται υπόψη η διάσταση του φύλου με:

- εξασφάλιση της συμμετοχής των γυναικών εργαζομένων στις διαδικασίες παρακολούθησης και ανάλυσης
- ενημέρωση σχετικά με τα θέματα επαγγελματικής υγείας που αφορούν τα φύλα.

Η παρακολούθηση της υγείας μπορεί να πραγματοποιηθεί τόσο στο στάδιο της αξιολόγησης των κινδύνων όσο και στο στάδιο της παρακολούθησης:

- περιλαμβάνεται η παρακολούθηση που σχετίζεται με τη θέση εργασίας των γυναικών και των ανδρών
- η διατύπωση υποθέσεων πρέπει να γίνεται με προσοχή, παραδείγματος χάρι η επιλογή των ατόμων που θα συμμετάσχουν στις δραστηριότητες παρακολούθησης δεν θα πρέπει να βασίζεται αποκλειστικά στον τίτλο της θέσης.

Η καταγραφή των ατυχημάτων είναι σημαντική για την αξιολόγηση και την παρακολούθηση των κινδύνων:

- με την καταγραφή των ατυχημάτων πρέπει να ενθαρρύνεται η καταγραφή των θεμάτων που συνδέονται με την επαγγελματική υγεία.

Γενικά μέτρα για την προώθηση τρόπου διαχείρισης της ΕΑΥ που να λαμβάνει υπόψη τη διάσταση του φύλου

- Επανεξέταση των πολιτικών για την ασφάλεια, συμπεριλαμβάνοντας τη δέσμευση για ένταξη της διάστασης του φύλου, καθώς και των στόχων και διαδικασιών.
- Να επιζητείται να εξασφαλιστεί ότι οι εσωτερικές και εξωτερικές υπηρεσίες υγείας στην εργασία λαμβάνουν υπόψη τις διαφορές των φύλων.
- Να παρέχεται στους αξιολογητές των κινδύνων, στους διευθυντές και επόπτες, στους εκπροσώπους των συνδικαλιστικών οργανώσεων, τις επιτροπές ασφαλείας κλπ. ειδική κατάρτιση και πληροφόρηση για θέματα που αφορούν τα φύλα όσον αφορά τους κινδύνους για την υγεία και την ασφάλεια.
- Ένταξη των θεμάτων ΕΑΥ σε όλες τις δράσεις για την ισότητα στο χώρο εργασίας, καθώς και στα σχέδια για την ισότητα.
- Να εξετάζονται τρόποι για την ενθάρρυνση της συμμετοχής των γυναικών στις επιτροπές για την ασφάλεια. Παραδείγματος χάρι, πραγματοποιούνται οι συνεδριάσεις σε ώρες που είναι δυνατή η συμμετοχή των γυναικών;

Περαιτέρω πληροφορίες

Στην έκθεση του Οργανισμού με τίτλο «Gender issues in safety and health at work — A review» (Η διάσταση του φύλου στην ασφάλεια και την υγεία στην εργασία — Μια ανάλυση) παρέχονται περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τους κινδύνους που διατρέχουν οι γυναίκες εργαζόμενοι και την πρόληψη αυτών. Η έκθεση διατίθεται στη διεύθυνση:

<http://agency.osha.eu.int/publications/reports/209/en/index.htm>

Σύνοψη της έκθεσης παρέχεται στο θεματικό δελτίο 42 στην ακόλουθη διεύθυνση: <http://agency.osha.eu.int/publications/factsheets/>

Στην ιστοθέση του Οργανισμού παρουσιάζεται ειδικό κεφάλαιο σχετικά με τις συνδέσεις με περαιτέρω πληροφορίες για τις γυναίκες και την επαγγελματική ασφάλεια και υγεία στην ακόλουθη διεύθυνση: <http://gender.osha.eu.int>

Στην ιστοθέση παρουσιάζονται επίσης άλλες πηγές σχετικές με την «τυπική» εργασία των γυναικών, μεταξύ άλλων πηγές για την πρόληψη των μυοσκελετικών παθήσεων και του άγχους, καθώς και των κινδύνων που διατρέχουν οι εργαζόμενοι στην υγειονομική περιθαλψη.